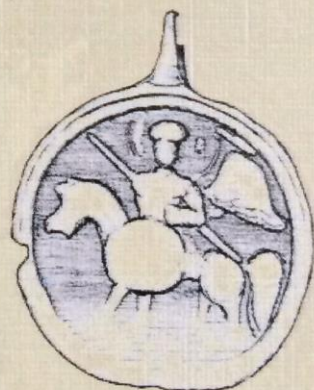

АРХЕОЛОГІЯ БУКОВИНИ: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Тези доповідей ІV міжнародного
наукового семінару

м. Чернівці, 11 грудня 2020 року

Міністерство освіти і науки України
Інститут археології НАН України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Науково-дослідний Центр Буковинознавства (Чернівці)
ВГО «Спілка археологів України»

IV міжнародний науковий семінар

**АРХЕОЛОГІЯ БУКОВИНИ:
ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Тези доповідей

м. Чернівці, 11 грудня 2020 р.

Чернівці

Технодрук

2020

ОРГКОМІТЕТ

Добржанський О. В., д.і.н., проф. (*голова*)
Скорейко Г. М., к.і.н., доц. (*заступник голови*)
Моця О. П., д.і.н., проф., чл.-кор. НАН України
Михайлина Л. П., д.і.н., доц., ст.н.с.
Пивоваров С. В., д.і.н., проф.
Рідуш Б. Т., д.г.н., проф.
Чучко М. К., д.і.н., проф.
Возний І. П., д.і.н., проф.
Кулаковська Л. В., к.і.н., ст.н.с.
Петраускас О. В., к.і.н., ст.н.с.
Манігда О. В., к.і.н., н.с.
Ткачук Т. М., к.і.н.
Черновол Д. К., к.і.н., н.с.
Прохненко І. А., к.і.н., доц.
Буйновська Є. В.
Баюк В. Г.
Руснак О. В., к.і.н.
Грига В. В.
Боднарюк М. І.
Романович Т. І.
Калініченко В. А., к.і.н.
Ільків М. В., к.і.н. (*секретар*)

Археологія Буковини: здобутки та перспективи: Тези доповідей IV міжнародного наукового семінару (м. Чернівці, 11 грудня 2020 р.). – Чернівці: Технодрук, 2020. – 238 с.

Тези доповідей наукового семінару присвячені актуальним питанням археології Буковини та сусідніх регіонів. Розглядається проблематика кам'яної доби, епохи палеометалу, раннього заліза, середньовіччя та раннього нового часу, а також історії вивчення, охорони та використання об'єктів археологічної спадщини, музеєфікації старожитностей краю. Результати досліджень представили науковці та краєзнавці з Чернівецької, Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської областей, Києва, Луцька, Ужгорода, Кам'янця-Подільського (Україна), Берліну (Німеччина), Брюсселя (Бельгія), Будапешта (Угорщина), Бухареста, Сучави і Ясс (Румунія), Кембриджа (Великобританія), Кишинєва (Молдова), Стамбула (Туреччина), Сянока (Польща).

© Науково-дослідний Центр
Буковинознавства, 2020
© Автори, 2020

Парацій В. Минуле «доісторичних» Бережан: стоянки та артефакти палеоліту в околицях міста	132
Петегирич В. Кам'яні споруди біля північної стіни Успенського собору давнього Галича.....	135
Петраускас О. Об'єкти римського часу багатощарові пам'ятки Чаньків-1 на Середньому Дністрі	137
Петраускас О., Діденко С., Авраменко М., Ільків М. Нові роботи на поселенні пізньоримського часу Бузовиця-1	140
Пивоваров С., Калініченко В., Котовіч П. Залізні шпори з Рухотинського городища (уроч. Корнешти): попереднє повідомлення.	143
Позняков Д. Яничарські підрозділи – основа військового гарнізону Хотинської нахіє	146
Преступенко Ю. Пам'яткоохоронна діяльність Чернівецького обласного центру з питань культурної спадщини у 2020 р.	150
Прохненко К. Соціальна інвестиція в археології	152
Рідуш Б., Поп'юк Я. Біостратиграфічне датування за великими ссавцями на багатощаровій палеолітичній стоянці Молодова V (Україна)	156
Романович Т. Пам'ятки / об'єкти археології на території Мамаївської об'єднаної територіальної громади.....	158
Ротар О. Археологічні дослідження старожитностей Буковини В.М.Войнаровським у період роботи в Чернівецькому обласному краєзнавчому музеї.....	161
Рубанець М. Ділянка давнього шляху між слов'янськими городищами Червона Діброва та Глибока: спроба локалізації	164

Дністрі. За попередніми даними, знахідки римського походження з Бузовиці відносяться до соціально «престижних» елементів побутової римської культури (монети, посуд, споруди, деталі озброєння тощо), що може свідчити про його особливу роль в цьому регіоні як адміністративного центру. Виробнича факторія в Комарові, заснування якої безперечно пов'язане з прямим експортом римських технологій в варварське середовище, на сьогодні, з урахуванням нових знахідок в Бузовиці, виглядає як окремий елемент складно синкретичної соціально-економічної моделі, створеної спільно вихідцями з римських провінцій та місцевими варварами.

Проте більш точну характеристику цієї пам'ятці можна буде дати лише після проведення розкопок.

Сергій Пивоваров (Київ),

Віталій Калініченко (Чернівці),

Пйотр Н. Котовіч (Сянок)

ЗАЛІЗНІ ШПОРИ З РУХОТИНСЬКОГО ГОРОДИЩА (уроч. КОРНЄШТИ): ПОПЕРЕДНЄ ПОВІДОМЛЕННЯ

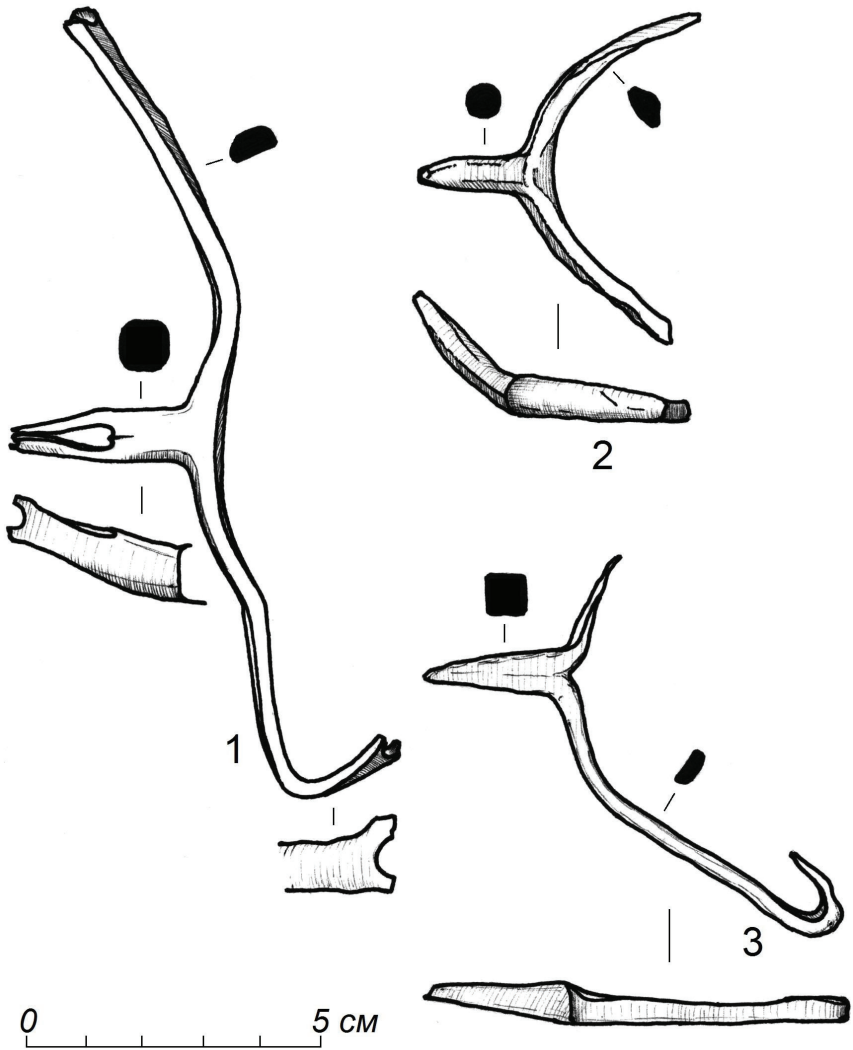
Предмети озброєння виступають однією з найбільш важливих і яскравих категорій знахідок епохи середньовіччя. Вони є цінним джерелом для дослідження цілої низки питань з минулого населення Центральної та Південно-Східної Європи. Їх вивчення дозволяє проаналізувати військову культуру середньовічного населення, реконструювати етапи та шляхи потрапляння різних категорій предметів озброєння на різні території, взаємовпливи та взаємозв'язки, отримати інформацію про регіональні особливості використання зброї. Крім того, предмети озброєння виступають важливим хронологічним індикатором, який на основі видових характеристик та супровідного матеріалу дає змогу відповісти на низку питань з військово-політичної історії населення різних регіонів. Значимість предметів озброєння, особливо тих типів, які зустрічаються порівняно рідко, зростає для територій, де вони раніше були невідомі або їх знахідки були поодинокими. Показовими у цьому відношенні виступають терени Пруто-Дністровського межиріччя, де за останні роки було знайдено значну кількість різних типів середньовічної зброї. Особливу цінність

несуть предмети озброєння, виявлені на пам'ятках VIII-XI ст. Саме тому дослідження старожитностей цього часу є актуальним та необхідним.

До однієї із таких пам'яток відноситься Рухотинське городище (уроч. Корнешти). На території пам'ятки за весь період досліджень було знайдено значну кількість різноетнічних предметів озброєння як ближнього, дальнього бою, так і спорядження вершника та коня. Даний факт свідчить про неординарність та важливість пам'ятки. Особливої уваги заслуговують знайдені на городищі шпори, які були постійним атрибутом вершників та ознакою його лицарського рангу й гідності. Саме їх стосується дана розвідка. Зміна їх форми впродовж всієї епохи середньовіччя була зумовлена розвитком тактики ведення кінного бою та з метою точнішого керування конем. Розглянемо їх детальніше.

Перша шпора – залізна, пошкоджена, деформована (рис. 1, 1). Її загальна довжина – 14,1 см; довжина від кінця шипа до кінця скоб – 5 см; ширина скоб – 14,1 см; товщина скоб – 0,3-0,4 см; товщина петель – 0,3-0,4 см; довжина шипа – 3,1 см; маса виробу – 38,3 г. Інша шпора також є пошкодженою (відсутні петлі для кріплення), має наступні конструктивно-морфологічні параметри: загальна довжина – 4,8 см; довжина від кінця шипа до кінця скоб – 5 см; загальна ширина – 5,6 см; товщина скоб – 0,2-0,4 см; довжина шипа – 2,2 см; маса – 12,5 г (рис. 1, 2). Третя шпора має наступні розміри: загальна довжина – 6,2 см; довжина від кінця шипа до кінця скоби – 7,5 см; довжина верхньої скоби – 1,8 см; довжина нижньої скоби – 5,8 см; товщина скоб – 0,2-0,3 см; ширина заокруглення петель – 1 см; діаметр деформування – 0,6 см; довжина між скобами біля шипа – 0,4 см; верхні параметри скоб біля шипа – 0,3 см; довжина шипа – 2,2 см, маса – 10,7 г (рис. 1, 3).

Оскільки шпори є надзвичайно рідкісними знахідками для території Буковини, вони потребують детального конструктивно-морфологічного аналізу. Перша з них (рис. 1, 1) є досить унікальною, оскільки за зовнішнім виглядом шипа її можна віднести і до шпор більш пізнього часу, враховуючи наявність на шипі внутрішнього отвору, до якого прикріплювалося колесико чи зірочка. Не виключено, що означений конструктивно-технологічний аспект міг бути заготовкою для виготовлення елементарного звужуючого назовні шипа. Два інші екземпляри (рис. 1, 2, 3) за конструктивними параметрами, очевидно, відносяться до шпор з гачками, які загнуті,

Рис. 1. Шпори з Рухотинського городища (уроч. Корнешти).

і є надзвичайно рідкісними на теренах Центрально- та Південно-Східної Європи. Враховуючи асортимент матеріалів з городища, хронологічно вони, очевидно, датуються попередньо в широких межах – VIII-XI ст. та відомі на багатьох пам'ятках в Європі на цей час.

Таким чином, шпори з Рухотинського городища є надзвичайно унікальними та відіграють важливу роль для вивчення військової справи середньовічного населення Пруто-Дністровського межиріччя у VIII-XI ст.

Денис Позняков (Хотин)

ЯНИЧАРСЬКІ ПІДРОЗДІЛИ – ОСНОВА ВІЙСЬКОВОГО ГАРНІЗОНУ ХОТИНСЬКОЇ НАХІЄ

Військова присутність османів на українських землях розпочинається ще з XV ст. У той час південь України – Кримське ханство та Буджак – потрапляють під військово-політичний вплив османів, який вони максимально розширили у XVI-XVII ст. Протягом зазначеного періоду турки намагались контролювати ключові стратегічні точки на українських землях, задля чого споруджували нові фортеці або модернізували ті, що вже існували.

Проте після підписання у 1699 р. Карловицького мирного договору, який завершив Велику турецьку війну, Османська імперія переходить від політики розширення кордонів до політики їхньої консервації. Втрата Кам'янець-Подільського, змусила османів формувати нову стратегічну опору на своїх північно-західних кордонах. Турки обрали Хотин, який майже на сто років став одним із ключових пунктів у лінії фортець Очаків – Бендери – Хотин. З 1713 по 1718 рр. османи навколо Хотинського замку зводять Нову бастионну фортецю. Саме в цей період турки створюють військово-адміністративну одиницю – нахіє, згодом, у 1756 р., повноцінний санджак (за версією польського історика Даріуша Колодзейчика, у 1727 р.), до якої увійшли навколишні села, що були від'єднанні від Молдавського князівства.

Для посилення присутності османи перекинули військові підрозділи з різних частин імперії. Про присутність османських підрозділів у населених пунктах тогочасної Хотинської нахіє свідчать географічна та лінгвістична інформація. Одне з передмість Хотина в османській час називалось Румла – «Румелія» – «римська земля» – європейська частина Османської імперії. Села, які містять стару назву: «Кишла» – «kışla» – «казарма»; Анадоли – «Anadolu» – «Анатолія» – азійська частина османської імперії. У місцевій говірці збереглись слова: «kazan» – «казан» – «відро» – «котел»; «çesme» – «чешме» – вода, джерело.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АРХЕОЛОГІЯ БУКОВИНИ:
ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Тези доповідей IV міжнародного наукового семінару

м. Чернівці, 11 грудня 2020 р.

Комп'ютерна верстка – ***В.А. Калініченко***

*На обкладинці: поштівка із зображенням руїн
Цецинського замку в Чернівцях (XIX – початку XX ст.),
медальйон княжої доби з Чорнівського городища (2019 р.),
розкопки руїн мечеті XVIII ст. в Хотинській фортеці (2019 р.).*

